

in epistolam I ad Timotheum III

excludit causam opinari. Secundo astruit verā ibi. Si autē etc. Tertio assignat rationē ibi. Que est ecclesia etc. Circa primū sciendū est qd possit timotheus credere qd ex quo scripsit de cetero eū nō visurus esset. als supfluum videretur eū literis monere. Et ideo dicit hoc scripturis etc. Et nominat eū filium. quia sibi charissimus erat. 1. cor. 4. Ideo misi ad vos timotheū qui est filius meus charissimus etc. Et dicit sperā. quasi non certus. 2. Jo. bannis. Plura habens vobis scribere nolui per cartaz et aramentū. spero enim me futurum apud vos et os ad os loqui etc. Scribo igitur licet spem habeā. qz spes in longum ptrabi potest. puer. 16. Dominus est pparare animū et domini linguā gubernare etc. Et ideo dicit. Si autē tardauero etc. 1. thes. 2. Sed sathanas impedit nos Ego igitur scribo vt si tardauero scias quō oporteat te i domo dei puerari. ps. Habitare facit vni? moris in domo. etc. Deinde cū dicit. Que est ecclesia etc. Assignat rationē quare sit sic cōuer sandū in ea. Et assignat rationē huius cause que est duplex. Primo cōmendādo ipsam ecclesiam. Secundo vitatē ecclesie ibi. Et manifeste etc. Circa p̄mum duo facit. qz primo cōmendat ecclesiam ex pte ei? cuius est ecclesia. Secundo ex veritate ipsius ecclesie ibi. Colūna etc. Ex parte eius cuius est ecclesia qz est dei viui. Ecclesia quasi adunatio. quia in ecclesia est adunatio fidelium Ro. 9. Quos vocauit etc. Et adunant in deū. Job. 17. Et i ipsi in nob̄ sint vnū etc. Et ideo dicit qd est dei. Et ad distinctionē alioz deoz ad quos congregantur gentes. Nam hij sunt mortui. sed deus ecclesie est viuus. Job. 5. Sicut pater habet vitā in semetipso etc. Est ergo sic in ea cōuersandū vt spiritalitē viuam. ps. Dominū tuā dñe decet sanctitudo etc. Secunda rō est ex vitate etc. Naturale est enim hominī vt desideret cognitioz veritatis cū sit perfectio intellectus. Unde Aug. dicit qd beatitudo est finis hominis que nihil aliud est qd gaudiū de veritate. Hoc innouit p̄bis p creaturas Ro. 1. Sed in hoc vacillabant. qz non habebāt certitudinē veritatis. tum qz erant corrupti erroribus. tum qz vix inueniē ap̄ eos qz in veritate concordent. Sed in ecclesia est firma cognitio vt veritas. Unde dicit columna Eccl. 24. Thronus meus in colūna nubis etc. Eccl. 26. Colūna auree etc. Et dicitur aurea. qz in se sancta. Et firmamentū scz q̄tuz ad alios. quia non possunt firmari in veritate nisi per ecclesie sacramēta. Luc. 22. Tu aliquādo conuersus confirma etc. ps. Ego cōfirmat colūnas eius. Si igitur ecclesia cōgregat in deo et dat cognitionē veritatis debem? esse in ea. Deinde cū dicit. Et manifeste etc. Cōmendat caput ecclesie. Et primo xpm ad cuius manifestationē apparuit Secundo de eius exaltatione agit ibi Assump̄ etc. Cōmendat autē xpm dupliciter. Primo quātū ad naturā diuinā. Secundo quātū ad humanā ibi. Quod manifesta etc. Dicit ergo Et manifeste etc. Quia sacramentū idē est qd sacru secretū. Nihil autē tā secretū qd id quod in corde gerimus. Multo ergo magis qd in corde dei et secretum est et sacru. 1. cor. 2. Que sunt dei nemo nouit nisi spiritus dei etc. Esa. 24. Secretū meū mihi. secretum meum mihi Esa. 45. Tu es deus absconditus. Et hoc est verbū dei in corde patris. ps. Eructauit cor meū verbum bonū etc. Hoc siquidē sacramentū est sacramentum pietatis. secretū autē hominī et aliqñ est vanū. ps. Dis seut cogitationes hominū qm̄ vane sunt. In q̄tū ergo est restauratiū mundi est pietatis. Itē magnū quia est ver? deus cuius magnitudinis nō est finis. Hoc ergo secretū quod latet in corde patris factum est hō. Et ideo deseribit ipm. Secundo q̄tum ad naturā humanā etc. Et primo q̄tū ad carnē. Secundo q̄tum ad animā. Quātū ad primū dicit. Quod manifestatum est in carne. Sicut

verbū quod latet in corde manifestat hōo sensibili. ita hōi dei in corde dei latebat. sed in carne manifestatum Job. 1. Verbum caro factū est etc. Quātū ad animā dicit. Iustificatum est in spiritu. Hoc dupliciter exponit. Primo ne credat qd caro prius sit concepta dicit qd non. qz in spiritu. id est per sp̄m sanctum cōceptus est Mar. 1. Quod enim ex ea natū est de spiritu sancto est. Et Luc. 1. Quod enim ex te nascetur vocabit filius dei. Et hoc qz spiritus sanctus superueniet in te etc. Et in spiritu sancto humano de qd Job. 19. Emisit spiritum. Et sic est manifestatū in carne quod tamē est cum spiritu. Et dico spiritu iustificato. scz quia iustus est absqz omni macula. Deinde cum dicit Apparuit etc. Ostendit eius manifestationē. et primo factā angelis. Secundo hominibus ibi predicatū etc. Dicit ergo sacramentū illud quod apparuit etc. excludit eius am cognitionē angeloz etc. Illud autem dicit apparere quod in potestate sua habz videri et nō videri: et nō subest potestati videntis. Unde non dicit lapis apparet mihi. sed video lapidē. Si ergo angelus in sua natura haberet qd videret verbū. nō diceretur verbū apparere sibi sed qd ipse videret cum veller. Et ideo dicit ap̄s qd apparuit angelis. qz non in sua natura viderunt ipm. Et verum est qd a principio apparuit angelis qm̄ ex conuersione ad se deificauit ipos: sed qm̄ est incarnatū multa misteria innotuerunt angelis que non cognouerant antea. Et ideo dicit Beda qd in natiuitate apparuit angelis claritas qd non antea in veritate visa est hominibus. Et hoc dupliciter. Primo q̄tum ad ministerium apostolorum. Secundo quātū ad cognitionē populoz quibz manifestatur. Quid siquidē solis iudeis manifestabat. sed nunc in gentibus. Et ideo dicit predicatū est gentibz Mar. 16. Euntes ergo docete omnes gētes etc. ps. Annunciate inter gentes gloriā eius etc. Et hoc efficaciter. qz creditū est mundo. Et hoc dñs orabat Job. 17. Et hoc maxime mirum est qd p simplices pauperes et impotentes totus mundus est conuersus. 1. cor. 1. Nō multi sapientes etc. Et hoc vt nō gloriatur omnis caro etc. Secundo manifestat qd sola veritas dei hoc facit. qz assumptum est in gloria christus. scilicet quia manifestatus assumptus est in cellis Mar. ultimo. Dominus quidē iesus post qd locutus est eis assumptus est in celum etc. Phil. 2. Et omnis lingua confiteatur quia dominus noster iesus christus in gloria est dei patris.

Capitulū quartū.

Spiritus autē manifeste dicit qd in nouissimis temporibus discedent quidā a fide attendētes spiritibus erroris et doctrinis demonioz in ypocrisi loquentiū mendaciū: et cauteriatā habentiū suā cōscientiā: phibentiū nubere: abstinere a cibis quos deus creauit ad percipiendū cū gratiarū actione si delib? et his qui cognouerūt veritatē. Quia omnis creatura dei bona est et nihil reijciēdū qd cū gratiarū actione percipitur. Sanctificat enim per verbū dei et orationē.

Superius instruit timotheum de pertinentib? ad ordinationē ecclesie in spiritualibus. Secundo quantum ad documenta fidei: cultum dei et dispositionē ministeriorum: hic instruit eum de ordinatione ecclesie quantum ad exteriora. Et primo quantum ad cibos. Secundo q̄tum ad status hominum et diuitias ibi. Quicūqz sub ius

Explanatio sancti Thome

ho 7c. Item primo agit de usu ciborum. Secundo de dispensatione ciborum. 5. ca. ibi. **U**duas honora 7c. Item primo excludit suspiciosam abstinentiam. Secundo preferit pietatem abstinentie licite ibi. **E**xerce te 7c. Item primo pronunciat falsam doctrinam de illicita abstinentia. Secundo instruit eum hec proponere fratribus ibi. **H**ec propones 7c. Item primo errorem manifestat. Secundo excludit ipsum ibi. **Q**uos deus 7c. Item primo pronunciat errorem futurum ex parte deceptorum. Secundo ex parte decipientium ibi. **I**n ypocrisi 7c. Item ponit actorem denunciationis. Secundo fidei defectum ibi. **Q**uia in nouissimis 7c. **T**ertio causam defectus ibi. **A**tendentes 7c. **D**icit ergo **M**agnus est pietatis sacramentum quod iustificatum est in spiritu. sed supra hoc sacramentum spiritus sanctus aliquid pronunciat futurum. **A**d eum enim pertinet reuelare misteria. 1. cor. 15. 7. **J**oh. 16. **Q**ue ventura sunt annuntiabit vobis **S**piritus ergo pronunciat in corde futura. **S**ed olim loquebatur in similitudinibus. **N**umeri. 12. **S**i quis fuerit inter vos propheta domini in visione apparebo ei vel per somnium loquar ad illum. **P**sec. 12. **E**go visionem multiplicauit et in manu prophetarum assimilatus sum 7c. **S**ed in nouo testamento spiritus sanctus manifeste dicit **J**oh. 16. **E**t palam de patre meo annuntiabo vobis. **E**t pronunciat defectum fidei futurum. **U**nde patet in nouissimis temporibus 7c. **N**ouissimum tempus dicitur vltima etas. quia nos sumus in quos fines seculorum deueniunt. **A**men in hoc tempore tanto amplius nouissimum est. quanto magis propinquum nouissime diei. **E**t sicut in primitiua ecclesia propter propinquitatem ad christum et sacramenta instituta sunt feruentissima fides sic in nouissimis temporibus in comparatione ad tempora apostolorum recedent a fide quia carnales erunt. sed magis in fine abundabunt errores **Hei. 49. C**ongregamini ut annunciet que ventura sunt vobis nouissimis diebus 7c. **C**ausa defectus est duplex. **U**na ex parte dyaboli seducetis. 2. cor. 11. **T**imone ne sicut serpens euam seduxit astutia sua 7c. **E**t ideo dicit **A**tendentes spiritibus erroris scilicet demonibus quorum est officium in errorem mittere. **J**oh. 8. **M**endax est et pater eius 7c. 3. reg. vlti. **E**grediar et ero spiritus mendax 7c. **E**t dicit spiritibus. quia demon maior multos habet ministros. **S**ed quomodo attendent eis? **N**unquid eos videbunt? **N**on. sed loquetur in eis. **E**t ideo addit secundam causam scilicet falsam doctrinam. **E**t sicut glossa dicit hic falsos doctores demones; nec in merito. **S**icut enim boni homines interdum dicuntur angeli sic isti propter excellentem malitiam demones dicuntur **J**o. 6. **N**one enim duodecim vos elegi et ex vobis vnus est dyabolus. **E**x parte decipientium est duplex causa. **U**na eorum falsitas. **A**lia peruersitas conscientie eorum. **Q**uantum ad primum dicit. **D**emoniorum. id est hominum a demone possessorum. et horum dico loquentium mendacium **I**ere. 23. **A**scendo istud est in corde prophetarum variantium mendacium et prophetantium seductiones cordis sui. **E**t nota quod per mendacium simplex absque pallio apparentie non possit aliquis decipere quempiam. **E**t ita hi nemine possent fallere nisi pretenderent aliquod pallium vel bonam intentionem vel simulationem vel falsam auctoritatem. 1. cor. 5. **N**eino vos seducat 7c. 2. thimo. 3. **H**abentes quidem speciem pietatis. id est fictam pietatem. **E**t de moniorum dico habentium conscientiam cauterizatam. **C**auterium est corruptio in carne per ignem ex qua egreditur continue putredo. **I**ta ex igne peruerse voluntatis tre. odij. concupiscentie vlceratur conscientia et demoniorum egreditur falsa doctrina. **L**it. 1. **C**oinquinatae sunt eorum mentes. **D**einde ostendit que sit ista falsa doctrina et tangit heresim manicheorum: qui damnant matrimonium. contra illud **M**at. 19. **Q**uos deus coniunxit homo non separet. 1. corinthios. 7. **M**ulier non peccat si nu-

bat. **I**tem manichei prohibent usum ciborum. id est mandant abstinere a cibis. **A**bstinere autem a cibis potest licite intentione domandi carnem. sicut **t**himotheus abstinere a vino. vel propter scandalum sicut dicit apostolus. 1. corinthios. 8. **S**icilicet scandalizat fratrem meum non manducabo carnes in eternum. **I**tem illicite. **U**no modo propter legis preceptum: quasi legalia adhuc essent seruanda. contra quod loquitur ad **S**alathas. 2. **A**lio modo sicut heresim manicheorum. non quia prohibitum lege quam damnat. sed quia dicunt quod in carnibus. ouis et vino. et huiusmodi. id est in aliqua salium particula diuina natura est commixta. **Q**uia non potest de deo putari. **N**on videtur autem hoc dicere de legalibus. quia dicit in nouissimis diebus. sed de manicheis. **E**t istos demones vocat. quia inter omnes hereses plus vult dyabolo de honore. quia ponunt eum principium ex quo cum deo bono. ponentes eum principium visibilium. **I**mprobat autem apostolus hanc erroneam doctrinam dupliciter. scilicet ex intentione dei creatis cibos. **S**ecundo ex conditione creature ibi. **O**mnis creatura 7c. **D**icit ergo quod prohibent abstinere. et hoc contra intentionem dei qui creatur eos ad percipiendum. **Hei. 1. 7. 9.** **S**icut olera virentia dedi vobis omnia 7c. **S**ed dicitis: **N**unquid plante propter animalia et herbe propter homines? **R**espondeo dicendum est quod sic sicut etiam philosophum in primo potest. quia imperfectum ordinatur ad perfectius. **E**t ideo sicut in generatione est multiplex perfectio primo scilicet plantarum. deinde animalium. et vltimo humanum. ita in usu rerum. **E**t ideo ad percipiendum: scilicet gratiarum actione. 1. thes. vltimo. **I**n omnibus gratias agite. quia scilicet concessa sunt vobis a deo. ps. **E**det paupes 7c. **S**ed illi qui percipiunt eum gratiarum actione sunt fideles. **N**ullus enim potest gratias agere deo in eo quod illicitum est. **S**tultus enim est qui agit gratias de fornicatione deo. quia deus non est actor malorum. **E**rgo ille gratias agit qui habet hoc quod visus ciborum sit licitus. **E**t hoc quidem inos rescit per fidem solam. **E**t ideo dicit fidelibus. **D**einde cum dicit **Q**ui nouerunt. **Q**uia omnis 7c. **I**mprobat errorem ex conditione creature. **E**t primo proponit creaturam esse bonam sicut se. **S**ecundo quantum ad usum. **D**icit ergo **O**mnis creatura est bona scilicet in sua natura. **Hei. 1. 1.** **V**idit deus cuncta que fecerat et erant valde bona 7c. **A** bono etiam actore nihil est nisi bonum. **S**ed quia multa sunt in se bona quorum tamen usus non est bonus. ideo probat omnem creaturam esse bonam non solum in se: sed et quantum ad usum. **E**t primo ponit intentum. **S**ecundo probat ibi. **S**anctificatur enim 7c. **D**icit ergo nihil reiiciendum est scilicet ex debito diuine legis. **Q**uis ex alia causa sic. sicut venenum comedere. in quantum tale non est peccatum: sed reiiciendum est in quantum est mortiferum. **S**imiliter nec aliquid in quantum res tales sunt: non sunt reiiciendi. sed in quantum incitant ad lasciuiam. **E**rgo sicut discretionem rationis et ordinationem charitatis non sunt reiiciendi. **M**athei. 15. **O**mnne quod intrat in os non coinquinat hominem 7c. **Q**uare ergo aliqui cibi in veteri lege sunt prohibiti **A**ugustinus ponit rationem contra faustum. quia in illorum statu non solum per verba sed etiam per facta prefiguratur est christus. **E**t ideo in cibis vestibus et sacrificijs fuerunt figure futuri status. **N**on ergo prohibentur solum se: sed quia immundorum figure sunt. sicut porcus est signum imunde vite. **E**t ideo prohibitio carnis eius est signum quod in lege christi est prohibita omnis immunditia. **E**t est exemplum augustinus **H**oc nomen fatuus potest considerari sicut quod est vox composita ex litteris. et sic est bonum. vel in quantum signum et significatio talis rei. et sic mala est et prohibita. **O**mnis ergo creature usus sicut se est bonus. **C**uius ratio est quia si esset malus hoc non posset esse nisi

in epistolam I ad Timotheum III

in quantum diabolus post peccatum hominis accepisset potestatem super eos quia ex quo homo peccauit accepit in hominē potestatem et eorum que sunt eius. Sed per xpm est ablata hec potestas et hec vocatur sanctificatio. Unde omnia quecumque benedicimus exorcizant primo xpi ē oratio expellens diabolum. Et ideo dicit. Sanctificatur enim per verbum dei: id est per christum qui omnes sanctificat. Job. 17. et per orationem fidelium. Jac. vlt. Multū valet deprecatio iusti assidua.

Lectio secunda.

Hec proponēs fratribus bonis eris minister xpi iesu. enutritus verbis fidei et bone doctrine quā assecutus es. Ineptas autē et aniles fabulas deuota. Exerce autē teipsum ad pietatē. Nā corporalis exercitatio ad modicū utilis ē. Pietas autē ad oīa utilis ē: pmissiōne habēs vite quā nunc ē et future. Fidelis sermo et oī acceptatione dignus. In hoc enim laboramus et maledicimur quia speramus in deum viuū qui est saluator omnium hominū: maxime fidelium.

Supra reprobaui superficialiam ciborum abstinentiam: hic mandat timotheo vt doctrinam pmissam proponat si delibuit: et primo ostendit quid debet proponere. Secundo quid debet vitare ibi. Ineptas autē et aniles fabulas deuota. Exerce autē teipsum ad pietatē. Nā corporalis exercitatio ad modicū utilis ē. Pietas autē ad oīa utilis ē: pmissiōne habēs vite quā nunc ē et future. Fidelis sermo et oī acceptatione dignus. In hoc enim laboramus et maledicimur quia speramus in deum viuū qui est saluator omnium hominū: maxime fidelium.

Supra reprobaui superficialiam ciborum abstinentiam: hic mandat timotheo vt doctrinam pmissam proponat si delibuit: et primo ostendit quid debet proponere. Secundo quid debet vitare ibi. Ineptas autē et aniles fabulas deuota. Exerce autē teipsum ad pietatē. Nā corporalis exercitatio ad modicū utilis ē. Pietas autē ad oīa utilis ē: pmissiōne habēs vite quā nunc ē et future. Fidelis sermo et oī acceptatione dignus. In hoc enim laboramus et maledicimur quia speramus in deum viuū qui est saluator omnium hominū: maxime fidelium.

tem occultabant in fabulis. Duo ergo sunt in fabula. q̄ se3 contineat verum sensū et representet aliquid vtile. Itē q̄ conueniat illi veritati. Si ergo pponat fabula q̄ non pot̄ representare aliquā veritatē ē inanis: sed que nō proprie representat ē inepta sicut fabule de talmuth. Et deinde cum dicit. Exerce te etc. exclusa sup̄stitiosa abstinentia: hic comparat abstinentiam virtuosam alijs virtutibus. Et sciendum ē q̄ ille timotheus erat homo valde abstiniens. Unde dicit infra. 5. q̄ modico vino vtatur et forte vt sit sollicitus de his q̄ ad misericordiā pertinent. quia qui non parcunt sibi frequenter nec alijs parcunt. Et ideo inducit eum vt pietatem pferat abstinentie. Et primo inducit eum ad pietatem. Secundo pferat eā abstinentie ibi. Nam corporalis etc. Tertio confirmat q̄dam dictum ibi. Promissionem etc. Quarto dat formā docendi pietatem ibi. Precipe hec etc. Dicit ergo. Exerce teipsum ad pietatem. Pietas ē per quam patribus patrieque beniuole officium impendim: sicut religio per quā cultū debitum deo exhibem. Pietas enim imporat quandam affectionem ad suum principium. Principium autem generationis ē pater et patria. Et ideo oportet q̄ homo circa eos sit beniuolus. Pater autem omnium est deus. Malach. pmo. Si ego pater vbi ē honor meus. Et ideo nomen pietatis ē derivatum ad cultum dei: vt dicit Augustinus quarto de ciuitate dei. Unde eusebia est idem quod pietas. Job. 28. Ecce pietas ipsa est sapientia fm̄ aliam translationem vbi nostra sic habz. Ecce timor domini ipsa ē sapientia etc. Tit. primo. In agnitione veritatis que ē fm̄ pietatem. Sed quantum ad terrenam pietatem. competit pietati vt homo sit beniuolus compatriotis: sed quantum ad christianam pietatem requiritur vt homo omnibus hominibus sit beniuolus: quia omnes sumus eiusdem patrie. Et ideo pietas sumit pro misericordia. Cum ergo dicit. Exerce teipsum ad pietatem: pot̄ accipi fm̄ q̄ pertinet ad cultum dei et ad opera misericordie exhibenda. Ho. ad pietatem id est ad cultum omnipotentis dei et opera misericordie. Et dicit exerce. non fac: quia exercitatio dicit promptitudinem. et hoc ideo: quia exercitatus facit leuius delectabili et stabilis. Proverb. 24. Diligenter exerce agrum tuum. Deinde cum dicit. Nam corporalis etc. pferat eam abstinentie. Et primo ostendit ad quid valet exercitatio corporalis. Secundo ad quid pietas ibi. Pietas autem etc. Corporalis exercitatio ieiunij et huiusmodi in sua natura non sunt bona: sed penalia. et si homo non peccasset nihil horum fuisset. sed sunt bona medicinalia. Sicut enim reubarbarum ē bonum in quantum releuat a colera. sic et ista in quantum comprimunt concupiscentias. ergo ad istud modicum sunt utilia. prime Corinthior. 9. Laetigo corpus meum et in seruitutem redigo. etc. Col. 3. Mortificate membra vestra que sunt super terram. etc. Et ideo si homo esset in statu in quo nō posset peccare nō indigeret ieiunio: et huiusmodi. Unde Chrysostomus super Mat. Venit iesus etc. dicit q̄ obānes purus hō indigebat medicina ieiunij. xps deus erat et nō purus hō. et id hō nō indigebat. ergo ad modicū utilis ē q̄ tñ ad morbus peccati carnalis nō spūalis: quia aliqui p̄p̄ abstinentiā hō iracundiā. inanē gloriā et hōi incurrit. Deinde cum dicit. Pietas etc. pferat abstinentie pietatē et accipit hic vtroq̄ mō. s. pro cultu dei et misericordia et ē ad oīa utilis: quia ad oīa peccata delenda. Ecc. 3. Ignē ardētē extinguit aqua: et el emosyna restituit peccatis. Itē ad bona p̄mouēda. Eccl. 17. Alimosyna hoīs q̄si sacculus etc. Itē p̄m̄eretur sp̄alem dei misericordiam. Mat. 5. Bñi misericordes quoniam ipsi misericordiam consequentur. Et ideo ad hoc designandum dominus Mat. 25. specialiter cōmemorat opera misericordie q̄

Explanatio sancti Thome

probat subdens. Promissionem habens etc. In preceptis enim decalogi vnum solum inuenitur quod pertinet ad pietatem scilicet honorare patrem et matrem: et sub illo continentur omnia precepta ad quodcumque beneficium impendendum proximo: et hoc est solum preceptum inter ea que ad proximum est habens promissionem scilicet sis longeuus etc. **Exo. 20.** Et apostolus hic interpretat loquen? et vitam presentem et futuram. Unde dicit. **Eccl. 10.** Sed tunc est questio quia aliquando inuenitur aliquis pietatem sequens qui tamen non est longeuus? Respondeo sicut dicit philosophus hec bona temporalia in tantum sunt bona in quantum vtilia ad felicitatem. Unde si quis haberet satis de temporalibus quod propter ipsa impediret a bono virtutis et felicitatis hoc non esset sibi ad bona fortunata sed ad mala: ut dicitur. **10. Ethicor.** Et longitudo vite est vnum de temporalibus in tantum bonum in quantum coadiuuat ad virtutem. Aliquando autem est occasio ad peccandum: et ideo deus aliquando subtrahit eam homini: modo quod deficiat a promissione: sed quia dat quod melius est. **Sap. 4.** Raptus est ne malicia imutaret cor eius etc. **Alia est questio** quia apostolus prefert pietatem corporali exercitati: quia habet spem vite presentis et future. Sed nunquid corporalis exercitatio non habet spem aliam ieiunans non mereretur vitam eternam. Respondetur quando due virtutes sunt et vna continet aliam. illud quod est superioris virtutis per se competit ei: per accidens autem inferiori. virtus autem cui competit per se mereri vitam eternam est charitas cuius proprius et immediatus effectus est pietas. Et ideo secundum propriam rationem attingit ad merendam vitam eternam. abstinentia autem non nisi in quantum ordinatur ad charitatem et pietatem: quia si ieiunans non refert hoc ad dilectionem dei non meretur vitam eternam. **Tertia questio** est. quia dicit hic Ambrosius in glo. Omnis summa discipline christiane in misericordia et pietate est quam aliquis sequens si lubricum carnis pariat sine dubio vapulabit non tamen peribit. **Ubi primo est dubium** de prima eius parte: quia misericordia et pietas immediate ordinantur ad charitatem in qua est summa christiane religionis. Respondetur quod quorundam fuit opinio sicut Augustinus dicit decimo de ciuitate dei. quod exercites pietatis opera quodcumque faciunt peccata carnalia finaliter non pereunt eternaliter. Et ad hoc est auctoritas ista. Item quod habet **Mat. 25.** **Ubi dammandis solum impropere defectum misericordie.** Ergo debet pena eterna solum in misericordibus. Augustinus autem dicit contrarium quia apostolus dicit qui talia agunt regnum dei etc. Quancumque enim exercites quis in misericordia si in morte est in peccato mortali non intrabit in regnum. Ad opposita dicendum est quod non est misericors qui sibi non miseretur: secundum illud **Eccl. 30.** Miserere anime tue placens deo. Et hoc ut homo coniungatur deo per amore alius non est misericors. Ad illud euangelij respondet Augustinus quod non quicumque peccat detrudit in infernum statim quod remanet ei locus penitentie. Sed ille detrudit qui finaliter moritur in peccato et pertinet penitentiam ad misericordiam. Sed quid dicit lubrici etc. Respondetur dicendum est quod loquitur de lubrico mortali. Et quod dicit non peribit licet hoc non sit ex condigno tamen est ex congruo in quantum disponit animus ad bonum. Dominus enim post lapsus hominem reparat. Et hoc precipue videtur esse in pietate: quia homo beneficiendo alijs inducit alios ad orandum pro se et dominus donat aliquando veniam peccatoribus precibus sanctorum in quantum impetratur eis venia peccatorum et donum gratie: quia homo potest mereri ex congruo alteri primam gratiam alius pro nihilo oraret ecclesia pro peccatoribus. Deinde cum dicit. Fidelis

sermo etc. ostendit quod promittitur nobis futura vita: et primo ostendit hoc ex labore sanctorum. Secundo ex eorum spe ibi. Quia speramus etc. Tertio ex benignitate dei. ibi Qui est etc. Dicit ergo. Sermo quod scilicet pietas habet promissionem etc. est fidelis. Ad supra expositum est. Et quare? In hoc enim id est propter hoc ut consequamur vitam eternam laboramus. **2. Timo. 2.** Laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere etc. Item ut beneficiamus et ut mala sustineamus. Unde dicit. **Bea. medicus et maledicimus. Jac. pmo.** Patientia opus perfectum habet. **Et Roma. 5.** Et sustinemus propter spem vite: quia speramus in deum vitam qui est actor vite presentis et future. Item ex officio dei cuius est saluare. **1. Sa. 43.** Non est absque me saluator. Et ideo incarnatus est deus et vocatus est iesus. **Mat. pmo.** Ipse enim saluum faciet populum suum a peccatis eorum. Et christus est saluator quia saluat salute corporali quo ad omnes. Et ideo dicit. **Omnia hominum.** Item spirituali: et ideo dicit. **Et maxime fidelium.**

Lectio tertia.

Precipe hec et doce. Nemo adolescentiam tuam contemnat: sed exemplum esto fidelium. in verbo. in conuersatione in charitate. in fide. in castitate. **Duz venio** attende lectioni. exhortationi et doctrine. **Moli negligere** gratiam quam in te est. quam data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterij. **Hec meditare.** in his esto. ut perfectus tuus manifestus sit omnibus. **Attende enim tibi et doctrine:** in istis. **Hoc enim facies:** et te ipsum saluum facies et eos qui te audiunt. **Seniores ne increpaueris:** sed obsecra ut perfectus iuuenes ut fratres. anus ut misericorditer iuuenelas ut sorores in omni castitate.

Superius apostolus hortatus est timotheum ad pietatem. hic dat ei formam docendi pietatem: cui primo iniungit ut pietatem doceat. Secundo quomodo sit idoneus ad docendum ibi. **Nemo etc.** Tertio quod diuersos diuersimode doceat ibi. **Seniores etc.** **Doctrina vero pietatis** in duobus consistit scilicet in agendis et credendis. **Agenda autem** non solum debet instruere si sunt auctoritate habentes: sed etiam precipere. et ideo dicit. **Precipe hec etc. Tit. 2.** **Argue cum omni imperio.** Quantum ad credenda dicit. **Et doce. Mat. vltimo.** **Docete omnes gentes etc. Job. 4.** **Eccce** docuisti plurimos etc. Deinde cum dicit. **Nemo etc.** ostendit quomodo possit esse idoneus ad predicanda. et primo ad precipiendum. **Secundo quomodo ad docendum ibi. Duz venio etc.** Circa primum duo facit: quia primo docet quomodo debet excludere contemptum. **Secundo manifestat per quid excludendum sit ibi. Sed exemplum etc.** **Preceptum efficaciam** non habet nisi per auctoritatem precipientis: et ideo quando auctoritas contemptum preceptum frustratur quod maxime fit in adolescentia: quia tales non creduntur prudentes esse. Unde secundum philosophum nemo iuuenes eligat duces. Et ideo dicit. **Nemo etc.** Quasi dicat. **Licet** sis iuuenis mores tamen respicientem senectutem. **Tob. 1.** **Cum esset iunior etc.** Deinde ostendit quomodo excluditur contemptus dicens. **Sed esto. etc. ut scilicet talis exhibeat se ut sit exemplum faciendi quod verbo docet. Et notandum** quod in his in quibus prescriptus est exemplum est multiplex oratio. **Quaedam enim ordinant ad primum: quedam ad deum: quedam ad se. Quantum ad primum dicit. Exemplum esto fidelibus.**

in epistolam I ad Timotheum v

ut scz qd verbo precipsis impleas opere. pme pef. vlti. Porina facti gregis 7c. Et hoc in locutione. Unde dicit In verbo scz ponderato: ordinato 7 circumsperto. Col. 4. Sermo vester semper in gratia sale sit conditus. pme p. 4. Si quis loquitur quasi sermones dei. Item in conuersatione exteriori vt sicut excellit loco 7 dignitate: ita 7 honesta conuersatione. pme p. 2. Conuersatione vestram inter gentes habentes bonam. 7c. Matt. 5. Videant opera vestra bona 7 glorificent patre vestru qui in celis est 7c. Quantu ad veni ordinat charitate que perficit affectum. Unde dicit. In charitate. pme Col. 3. Si linguis hominu loquar 7c. Col. 3. Super omnia charitatem habentes 7c. Item per fidem que illuminat intellectum. Unde dicit. In fide. Heb. 11. Sine fide impossibile est placere deo 7c. Qd specialiter competit prelatis qui sunt custodes fidei. Unde Luc. 22. specialiter dominus orat pro fide petri dicens. Ego pro te rogavi petre vt non vestras fides tua. Quantu ad se ordinat castitas quia indecens est nimis vt vita ministrorum discordet a vita domini. Ecl. 10. Secundu iudice populi sic 7 ministri eius 7c. Abritus autem sic castitatem dilexit vt de virgine vellet nasci 7 ipse eam seruauit. Deinde cum dicit. Dum venio 7c. ostendit quomodo sit ydoneus ad docendum: 7 primo facit hoc. Secundo assignat rationem premisse monitionis ibi. Noli negligere 7c. Per duo autem e ydoneus ad docendum scz per lectionem in qua acquirit scientia: 7 per exercitiu in quo efficitur promptus. Et ideo dicit. Dum venio attende lecti onem scz librorum sanctoru. pmi 2 Machab. 12. Habentes solatio libros sanctoru. Job. 5. Scrutamini scripturas. Et hoc significatur Ezo. 25. vbi dicitur qd semper in archa domini debebat esse vetes in circulis 7 circuli laudibus quasi semper parati ad portandu. Ad exercitiu autem necessaria est exhortatio nostra quantu ad agenda: doctrina quantu ad cognoscenda. Jere. 3. Dabo vobis pastores iuxta cor meum 7 pascent vos scientia 7 doctrina Deinde cum dicit. Noli 7c. ponit rationem monitionis premisse: 7 primo ponit causam ex dono suscepto. Secundo causam ex premio expectato ibi. Attende tibi 7c. Jic primo ponit rationem. Secundo ostendit quomodo qd in ratione continet impleri potest ibi. Nec meditare 7c. Dicit ergo. Noli 7c. Quasi dicat. Ita attende: quia qui recipit gratiam non debet in ea negligens esse: sed in ea fructificare debet. Mat. 25. Seruus abscondens in terra pecuniam punit ppter negligentiam. Noli ergo negligere gratiam 7c. Per hoc intellige vel dignitate epalem vel donum scientie vel pphetie vel miraculoru quoz nihil debet negligi. 2. Cor. 6. Me inuanu gratia dei recipias 7c. Dico gratia que data e tibi per prophetiam id e per diuinam inspirationem. Nam in primitiua ecclia vbi pure 7 ppter deum electiones fiebant nullus assumebatur ad epatum nisi p electione diuinam: sicut electus est ambrosius 7 nicolaus. Et hanc inspiratione vocat hic prophetiam. Unde glo. dicit id est per sanctoium electioez qz sancti no eligebat que a deo non sciebant electu. Itz apostolus preuidebat hunc profuturum esse pplo. p. 29. Cum prophetia defecerit id est talis modus electionis dissipabitur populus. Et quomodo. Cu in positione manus pbyteri. Alia littera habet manu pbyteri. Et sicut dicitur enomina pbyteri vel episcopi sunt p miscua quia sacerdotes 7 pbyteri id est episcopi erant qui recipiebantur cum manus impositione. Rume. 27. Vocat ioseph 7 impone manu tuam super eum 7c. Dominus etia imposuit manu pueris: vt dicitur Mat. 19. Jic apostoli septem diaconibus. Act. 6. Et ideo ordinatio in epm imponunt manus. Sed questio est cum episcopus

debeat ordinari a tribus. quare hic dicitur singulari numero pbyteri. Respondeo hoc ideo dicit: quia 7 si conueniant multi: tamen vnus e principalis 7 alij coassistentes: tamen potest dici qd tunc hec constitutio nondum erat: 7 tunc pauci erant episcopi qui no poterant congregari. Alia littera habet pbyteri id est illoz qui sibi imposuerunt manus no inquantu homines sed inquantu pbyteri. Et hec impositio significat collationem gratie: no qd ministri vent gratiam: sed qd significat gratiam datam a christo. Unde illorum est solum qui sunt ministri xpi. Et ideo dicit pbyteri vel pbyteri: quia manus impositio: alia e que fit a diaconibus: 7 alia q fit a pbyteris. Deinde cum dicit. Nec meditare 7c. ostendit quomodo impleat qd dicitur e vt scz continue medietur ea que spectant ad officium suum. Heb. vlt. Ipi eni persurgunt quasi ronem pro animabus vestris reddituri vt euz gaudio 7c. Nec ergo meditare id est frequenter cogita que sunt ad curam gregis tui. In his esto: id est tota virtus tua sit ad hoc. Et quare? Ut profer tu 7c. Mat. 5. Nemo accendit lucernam 7 in abscondito ponit. 7c. Phil. 4. Modestia vestra nota sit omnibus doibus 7c. Et hec debet seruare propter pmium expectatu. propter qd subdit dicens. Attende tibi 7 doctrine. Aliqui sic attendunt doctrine qd sul cura negligunt: sed apostolus dicit qd pmo attendat sibi 7 postea doctrine. Ecl. 30. Miserere aie tue placens deo 7c. Unde iesus cepit facere 7 docere. Intra in illis. i. instat exerce. 2. Thy. 4. In sta oportune. Et fructus erit ex hoc copiosus: qd hoc faciens 7 teipm 7c. Et hoc e magnu. Jac. 5. Qui couertit fecerit peccatorem ab errore vie sue saluabit animam suam a morte 7c. Dan. 12. Qui ad iusticia erudiunt multos quasi stelle. 7c. Unde doctoribus debet premium aureole. Deinde cum dicit. Seniore 7c. ostendit quomodo diuersimode diuersis sua doctrinam debet tradere: 7 ponit duas diuersitates. Vna fm etatem. Alia fm sexum. Scdm etate pto quantu ad viros. Scdm quantu ad feminas ibi Anus 7c. Dicit ergo. Seniore 7c. Leui. 19. Honora personam senis Et ideo no sunt mordaciter increpandi sed obsequendi. I. p. 5. Seniores qui in vobis sunt obsecro conuenio. Et si petrus senior hoc faciebat: qto magis iuuenis. Sz contra Esa. 65. Puer centu annoru morietur: 7 peccator centu annoz maledictus erit. Respondeo vicendu e qd senex propter exceedentem maliciam pdit honore senectutis: 7 tunc increpandus. Iuuenes. 7c. Mat. 23. Qes vos frs estis. Ezech. 34. Cum austeritate iperabatis eis. Et parte feminaz est differencia etatu quia anus. vt matres: maxime que sunt iuuenes infra 5. Quidas honora. Iuueculas vt sorores ex amore charitatis. Et hoc in omni castitate. Quia amor spiritualis ad mulieres degenerat in carnale: ideo in his que ad iuueculas prin e adhibenda e castitas 7 id aplo addit hoc Unde papa scribens eis dicit. Dillectis in xpo viris simpliciter dicit: dilectis filijs.

Capitulum quintum.

Viduas honora: qd vere vidue sunt Si que aut vidua filios aut nepotes habet discat primu domu sua regere: et mutuam vicem reddere parentibus hoc eni acceptu e coram deo. Que autem vere vidua e 7 desolata speret in deum. 7 instet obsecrationibus 7 orationibus nocte 7 die. Mat. 3 q